

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

10 maja 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marcin Łochowski (przewodniczący)

SSN Maciej Kowalski (uzasadnienie)

SSN Oktawian Nawrot (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 10 maja 2023 r. w Warszawie,
skargi kasacyjnej J. W. i T. K.

od wyroku Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze

z 4 lutego 2021 r., II Ca 483/20,

w sprawie z powództwa J. W. i T. K.

przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.

o zapłatę,

**1. prostuje w zaskarżonym wyroku firmę pozwanego
z "Bank" na "Bank ";**

**2. odrzuca skargę kasacyjną w części dotyczącej punktu I.
zaskarżonego wyroku;**

**3. uchyla zaskarżony wyrok w punktach II. i III. i przekazuje
sprawę w tej części Sądowi Okręgowemu w Jeleniej Górze do
ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach
postępowania kasacyjnego.**

SSN Maciej Kowalski SSN Marcin Łochowski SSN Oktawian Nawrot

UZASADNIENIE

J. W. i T. K. domagali się zasądzenia od Banku spółki akcyjnej w W. kwoty 51 025,36 zł wraz z ustawowymi odsetkami od 6 kwietnia 2017 r. do dnia zapłaty.

Nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym z 4 maja 2017 r. Sąd Rejonowy w Jeleniej Górze orzekł zgodnie z żądaniem pozwu.

Wyrokiem z 3 sierpnia 2020 r. Sąd Rejonowy w Jeleniej Górze oddalił powództwo i orzekł o kosztach procesu.

Wyrokiem z 4 lutego 2021 r. Sąd Okręgowy w Jeleniej Górze sprostował powyższy wyrok w pkt 2 (pkt I), oddalił apelację powodów J. W. i T. K. (pkt II) oraz rozstrzygnął o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt III).

Sąd ten ustalił, że 26 lipca 2007 r. powodowie zawarli z pozwanym umowę w ramach której pozwany bank udzielił im kredytu hipotecznego w wysokości 237 000 zł. Zgodnie z treścią § 2 ust. 2 umowy kredyt był indeksowany do CHF po przeliczeniu wypłaconej kwoty zgodnie z kursem kupna CHF według Tabeli Kursów Walut Obcych obowiązującej u pozwanego w dniu uruchomienia kredytu lub transzy. Zasady zmiennego oprocentowania kredytu zostały ustalone w § 6 umowy w ten sposób, że oprocentowanie kredytu ulega zmianie w zależności od zmiany stopy referencyjnej LIBOR (3M). W § 7 umowy zawarto postanowienie, że kredytobiorca zobowiązuje się spłacić kwotę kredytu w CHF ustaloną zgodnie z § 2 w złotych polskich, z zastosowaniem kursu sprzedaży CHF obowiązującego w dniu płatności raty kredytu zgodnie z Tabelą Kursów Walut Obcych Banku S.A.

Sąd Okręgowy uznał, że część zapisów spornej umowy uznać należało za abuzywne (art. 385¹ § 1 k.c.). Dotyczyło to zapisów umowy, które traktują o przeliczeniu świadczenia stron według kursów kupna lub sprzedaży walut określonych w tabeli kursów tj. zapisów § 2 ust 2 i § 7 ust. 1 umowy o kredyt hipoteczny. Wskazał, że również w Regulaminie Kredytowania Osób Fizycznych w § 8 punkt 3 rozdziału 5 zawarto klauzulę, że „w przypadku kredytu w walucie obcej kwota raty spłaty obliczona jest według kursu sprzedaży dewiz obowiązującego

w Banku na podstawie obowiązującej w Banku Tabeli Kursów Walut Obcych z dnia spłaty. Brak związania konsumenta niedozwolonym postanowieniem, o którym mowa w art. 385¹ § 1 k.c. oznacza, że nie wywołuje ono skutków prawnych od samego początku i z mocy prawa, chyba że konsument następnie udzieli świadomej, wyraźnej zgody na to postanowienie i w ten sposób jednostronnie przywróci mu skuteczność. Świadczenie spełnione na podstawie niedozwolonego postanowienia – w przypadku braku działania sanującego – może być rozpatrywane jako świadczenie nienależne w rozumieniu art. 410 § 2 k.c. i co do zasady powinno podlegać zwrotowi. Sąd Okręgowy stwierdził, że nie jest możliwe zastąpienie abuzywnych postanowień umownych innym przepisem prawa krajowego lub - jak chcieli tego powodowie - pozostawienia spornej umowy w kształcie kredytu złotowego bez indeksacji, ale ze stawką LIBOR, a w związku z tym nie istniała podstawa do przyjęcia, że powodowie są uprawnieni do domagania się zwrotu od pozwanego kwoty objętej pozwem, jako nienależnego świadczenia. Innych żądań powodowie nie konstruowali.

Od wyroku Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze skargę kasacyjną wywiedli powodowie zarzucając:

1. niewłaściwe zastosowanie art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej: „dyrektywa 93/13”) przez nieuzasadnione przyjęcie, że po wyeliminowaniu z umowy kredytowej stron klauzuli indeksacyjnej, nie jest możliwe jej utrzymanie w mocy w pozostałym zakresie;

2. niewłaściwe zastosowanie art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 przejawiające się w zaniechaniu poinformowania przez Sąd Okręgowy powodów, że w ocenie Sądu eliminacja abuzywnej klauzuli indeksacyjnej z umowy będzie skutkować jej upadkiem w całości oraz o konsekwencjach jakie może spowodować dla powodów nieważność umowy i o dostępnych środkach ochrony przed nimi, w tym o możliwości złożenia stosownego oświadczenia w tym przedmiocie;

3. naruszenie art. 321 § 1 k.p.c. poprzez oddalenie przez Sąd odwoławczy apelacji powodów w następstwie dokonania przez Sąd drugiej instancji ustalenia z urzędu – z pominięciem stanowiska konsumentów – o niemożności dalszego

obowiązywania umowy stron, co stanowiło orzeczenie o przedmiocie nieobjętym żądaniem, ponieważ roszczenie powodów dotyczyło wyłącznie zwrotu nadpłat z tytułu stosowania w umowie abuzywnych klauzul przeliczeniowych (roszczenie o zapłatę).

Wnieśli o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości oraz o zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów 51 025,36 zł wraz z ustawowymi odsetkami od 6 kwietnia 2017 r. do dnia zapłaty oraz kosztów postępowania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania, przy uwzględnieniu kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga w części, w jakiej dotyczyła punktu pierwszego (I) zaskarżonego wyroku podlegała odrzuceniu jako niedopuszczalna. Skarga kasacyjna przysługuje bowiem od wydanego przez sąd drugiej instancji prawomocnego wyroku lub postanowienia w przedmiocie odrzucenia pozwu albo umorzenia postępowania kończących postępowanie w sprawie (art. 398¹ § 1 k.p.c.). Nie jest zatem możliwe zaskarżenie skargą kasacyjną orzeczenia sądu drugiej instancji w zakresie, w jakim sąd ten sprostował oczywistą niedokładność (art. 350 k.p.c.). Powoduje to odrzucenie skargi w tym zakresie jako niedopuszczalnej na podstawie art. 398⁶ § 3 k.p.c.

W pozostałym zakresie skarga kasacyjna zasługuje na uwzględnienie wobec uznania za uzasadniony podniesionego w niej zarzutu naruszenia art. 321 § 1 k.p.c. Zarzut ten w istocie sprowadza się do twierdzenia, że Sąd Okręgowy prawidłowo uznając wskazywane przez powodów klauzule umowy za abuzywne, wadliwie przyjął, iż nie mógł z tego tytułu zasądzić na rzecz powoda zwrotu żądanej przez niego części świadczenia, gdyż powodowie tej kwestii nie objęli podstawą faktyczną powództwa i nie istniała podstawa do przyjęcia, że powodowie są uprawnieni do domagania się różnicy między sumą uiszczonych przez nich rat kredytowych a sumą rat kredytowych jakie zostałyby uiszczone, gdyby od samego początku kredyt ten był traktowany jako zwykły kredyt złotówkowy oprocentowany według ustalonej w umowie marży oraz stopy LIBOR. Tak rozumiany zarzut należy uznać za

uzasadniony. Powodowie domagali się bowiem zwrotu części świadczenia spełnionego przez siebie tytułem spłaty kredytu, twierdząc, że było ono w tym zakresie nienależne, gdyż wykonane na podstawie postanowień umownych, które były niedozwolone i których stosowanie zawyżało wartość rat kredytu. Uznając, że podstawa faktyczna tak ujętego powództwa nie obejmuje tego, że świadczenie powodów jako takie było nienależne Sąd Okręgowy naruszył art. 321 § 1 k.p.c. Jak wskazano bowiem w wyroku Sądu Najwyższego z 20 maja 2022 r., II CSKP 372/22 przepis ten może być bowiem naruszony nie tylko wtedy, gdy sąd wykroczy ilościowo (plus) bądź jakościowo (aliud) poza żądanie powoda i jego podstawę faktyczną, lecz także wtedy, gdy stosując art. 321 § 1 k.p.c. błędnie oceni, że podstawa faktyczna powództwa jest węższa niż ta, którą w rzeczywistości określił powód.

Pozostałe zarzuty skargi kasacyjnej nie zasługują na uwzględnienie. Sąd Okręgowy ocenił kwestię ważności umowy kredytowej, w następstwie stwierdzonej abuzywności postanowień umownych uznając, że są one od początku, z mocy samego prawa dotknięte bezskutecznością na korzyść kredytobiorcy. Zgodnie z utrwalonym w orzecznictwie Sądu Najwyższego poglądem, jeżeli eliminacja niedozwolonego postanowienia umownego doprowadzi do takiej deformacji regulacji umownej, że na podstawie pozostałej jej treści nie da się odtworzyć treści praw i obowiązków stron, to nie można przyjąć, że strony pozostają związane pozostałą częścią umowy. Koresponduje to z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, który przewiduje, że nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków (zob. np. wyroki SN: z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22; postanowienie SN z 19 października 2022 r., I CSK 5024/22). Wyeliminowanie z umowy kredytu indeksowanego kursem waluty obcej klauzuli przeliczeniowej powoduje, że nie jest możliwe określenie zgodnego z wolą stron rozmiaru wzajemnych świadczeń, a przede wszystkim wysokości zobowiązania konsumenta względem banku. Nie istnieje więc konsens w zakresie głównych świadczeń, który z perspektywy art. 385¹ § 1 k.c. podlegałby ochronie. Skoro nie są uzgodnione główne świadczenia stron, a więc elementy konstrukcyjne umowy, strony nie są związane umową w pozostałym

zakresie (zob. wyroki SN z 13 października 2022 r., OSNC 2023, nr 5, poz. 50; z 5 kwietnia 2023 r., II CSKP 1477/22). Stąd w ocenie Sądu Najwyższego w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę wyeliminowanie abuzywnych klauzul przeliczeniowych nie może prowadzić do utrzymania w mocy umowy kredytu indeksowanego kursem CHF jako kredytu złotowego oprocentowanego według stawki LIBOR (por. wyroki SN: z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22; z 13 kwietnia 2022 r., II CSKP 15/22; z 26 kwietnia 2022 r., II CSKP 550/22; z 10 maja 2022 r., II CSKP 694/22; z 20 maja 2022 r., II CSKP 796/22, z 13 października 2022 r., II CSKP 864/22 oraz odmiennie wyroki SN: z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22; z 1 czerwca 2022 r., II CSKP 364/22; z 28 września 2022 r., II CSKP 412/22; z 23 listopada 2022 r., II CSKP 923/22).

Brak jest podstaw do uznania, że w sprawie doszło do naruszenia art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 przez przyjęcie, że po wyeliminowaniu z umowy kredytowej stron klauzuli indeksacyjnej, nie jest możliwe jej utrzymanie w mocy w pozostałym zakresie.

W zakresie dotyczącym zarzutu zaniechaniu poinformowania przez Sąd Okręgowy powodów, że eliminacja abuzywnej klauzuli indeksacyjnej z umowy będzie skutkować jej upadkiem w całości oraz o konsekwencjach jakie może spowodować dla powodów nieważność umowy należy wskazać, że sąd krajowy jeżeli stwierdzi w trakcie oceny dokonywanej z urzędu, że klauzula ma abuzywny charakter może stwierdzić nieważność umowy, jeżeli konsument został poinformowany o skutkach takiego rozstrzygnięcia i wyraził na to zgodę. Z dyrektywy 93/13/EWG wynika bowiem obowiązek sądu poinformowania konsumenta o dostrzeżonej przez sąd z urzędu abuzywności klauzul umownych i przysługujących mu w związku z tym uprawnieniach. Skarżący nie wyjaśnił jednak jak ewentualne zaniechanie wykonania tego obowiązku miałoby przekładać się na wynik sprawy co nie pozwala uznać podniesionego zarzutu za uzasadniony.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., orzekł jak w sentencji.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 108 § 2 w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c.

[SOP]

[ał]